

Mottagare
Regionstyrelsen

Finansiering arbetsmodell för landsbygdsutveckling

Förslag till beslut

- Regionstyrelsen godkänner förslaget till finansiering.

Förslag till beslut i regionstyrelsen för beslut i regionfullmäktige

- Medel om 1,5 miljoner SEK avsätts årligen för SAMLA – långsiktigt hållbara samverkansformer för landsbygdsutveckling.
- 1 miljoner SEK avsätts årligen för en tjänst inom regionstyrelsen för koordinering och utveckling.

Sammanfattning

SAMLA är en utvecklingsprocess för att skapa långsiktigt hållbara samverkansformer för landsbygdsutveckling på Gotland. Syftet är att stärka dialogen mellan lokalsamhällen och Region Gotland samt att skapa bättre förutsättningar för gemensam planering, prioritering och genomförande av utvecklingsinsatser.

Under 2026 har arbetet prövats i fem pilotområden. Erfarenheterna visar att det finns ett stort engagemang för modellen och ett behov av långsiktiga samverkansstrukturer. Piloterna visar också att lokalt förankrade utvecklingsplaner, tydliga kontaktvägar och samverkansledare är viktiga för att samla aktörer, fånga upp utvecklingsfrågor och skapa en fungerande dialog med Region Gotland.

SAMLA innebär även ett nytt arbetssätt för Region Gotland. För att modellen ska fungera långsiktigt behöver regionen utveckla sin förmåga att arbeta platsbaserat, samordna frågor över förvaltningsgränser och ta tillvara lokal kunskap i ordinarie planering, styrning och uppföljning.

På sikt bedöms SAMLA kunna bli en viktig struktur för samverkan mellan lokalsamhällen och Region Gotland. Modellen kan bidra med lokal kunskap och förankring inom bland annat samhällsplanering, näringslivsutveckling, serviceutveckling, inflyttning och civil beredskap såsom Stark socken.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att arbetet nu har kommit till ett läge där långsiktighet är en framgångsfaktor. För att säkra den kapacitet och de relationer som byggts upp under pilotperioden, föreslås en årlig finansiering om totalt 2,5 miljoner kronor från och med 2027, varav 1,5 miljoner kronor avsätts för lokala SAMLA-strukturer och 1 miljon kronor för koordinering och

utveckling inom Region Gotland. Detta bedöms vara en förutsättning för att etablera SAMLA som en långsiktig resurs för utvecklingen av hela Gotland.

Ärendebeskrivning

Tjänsteskrivelsen presenterar en första utvärdering av piloterna inom SAMLA för 2026 samt förslag till beslut om långsiktig finansiering för samverkansformer för landsbygdsutveckling från och med 2027.

Ett förslag om finansiering lämnades till budgetberedningen våren 2026, underlag är därför tre olika tjänsteskrivelser, två från våren 2026 och denna tjänsteskrivelse daterad 17 september 2026. Något beslut om budget fattades inte vid budgetberedningen. Frågan hanteras därför under budgetavstämningen.

Sedan det tidigare förslaget lämnades har arbetet gått vidare genom fem pilotområden. Det finns därmed nya erfarenheter som ytterligare beskriver vilken funktion SAMLA kan fylla, vilka resurser som krävs lokalt och vilken utveckling som behöver ske inom Region Gotland.

Bakgrund

Processen med framtagande av samverkansformer ska, enligt givet uppdrag, ske i nära samverkan med lokala utvecklingsaktörer, GUBIS, Hela Sverige ska leva och Svensk Handel Gotland. Regiondirektören har fått i uppdrag (RS § 264) att ta fram förslag på samverkansformer för landsbygdsutveckling, detta som en utveckling av befintlig arbetsmodell för landsbygdsutveckling.

Bakgrunden är att det finns en stark lokal utvecklingskraft på Gotland men att arbetet ofta är beroende av ideella krafter, tillfälliga projekt och personliga kontaktvägar. Viktiga utvecklingsfrågor kan sakna en tydlig mottagare och kontinuitet går förlorad när projekt eller finansiering upphör.

SAMLA ska utveckla de sätt som lokala aktörer och Region Gotland samarbetar kring lokal utveckling. Målbilden är bland annat att skapa tydligare roller och kontaktvägar, tidigare dialog och delaktighet, långsiktig lokal kapacitet, gemensamma prioriteringar samt en mer närvarande och tillgänglig Region Gotland.

Arbetet startade under hösten 2025 och har från början bedrivits som en gemensam utvecklingsprocess. Arbetssätt och strukturer utvecklas tillsammans med de organisationer som ska använda dem.

Pilotområden 2026

Under 2026 genomförs piloter inom SAMLA i fem olika geografiska områden: Östergarnslandet, Storsudret, Nordvästra Gotland, Roma med omnejd och Klintetrakten.

Pilotområdena utforskar hur samverkansformerna kan utvecklas genom fem olika spår:

- Geografiskt SAMLA-område och lokal representation

Hur SAMLÄ-områdena kan utformas samt hur företag, föreningar, olika intressen och åldersgrupper kan fångas upp och representeras.

- Lokalt SAMLÄ och samverkan med Region Gotland
Hur arbetet i ett lokalt SAMLÄ kan bedrivas tillsammans med Region Gotland för att lyfta lokala utvecklingsfrågor och bidra i Gotlands gemensamma utvecklingsarbete.
- Samverkansledarroll och samverkan mellan ledare
Arbetsbeskrivning, kompetenser och former för samverkan mellan samverkansledare.
- Lokala planer och utvecklingsplan för platsen
Vilka lokala planer som finns idag, hur en utvecklingsplan för SAMLÄ-området kan utformas och kopplas till Region Gotlands styrning.
- Långsiktig finansiering och resurser
Vilka aktiviteter och resurser som behöver långsiktig finansiering för att lokala SAMLÄ ska kunna byggas upp och fungera över tid.

Erfarenheter från piloterna hittills

Pilotarbetet är ännu inte avslutat och resultaten ska därför betraktas som preliminära. Arbetet visar dock redan ett antal gemensamma behov och vägval.

Pilotområdena har olika organisatoriska förutsättningar. I vissa områden finns sedan länge utvecklingsbolag eller intresseföreningar med etablerade strukturer, medan andra bygger nya arbetsgrupper eller samarbeten för SAMLÄ. En gemensam slutsats är därför att modellen behöver kunna bygga vidare på det som redan fungerar lokalt snarare än att skapa en likadan organisation över hela Gotland. Inom de fem spåren har piloterna hittills identifierat följande:

- **Geografiskt SAMLÄ-område och lokal representation:** Samverkansledarna bedömer att de behöver implementera modellen tillsammans under 2027. Detta för att kunna avgöra hur många SAMLÄ-områden modellen slutligen landar i. Vad gäller den geografiska indelningen kommer hänsyn också tas till det politiska uppdrag vad gäller förbättringsplaner för tätorterna på Gotland. Tätorterna som har förbättringsplaner är Fårösund, Slite, Roma, Klintehamn, Hemse och Burgsvik. Hänsynen till uppdraget om tätortsutveckling kan resultera i att det blir fler än dagens fem SAMLÄ-områden.
- **Lokalt SAMLÄ och samverkan med Region Gotland:** En lokal huvudman och samverkansledare samlar frågorna, med en tydlig kontakt in i regionen. Piloterna poängterar att det är viktigt att Region Gotland är redo att anpassa sina arbetssätt för att möjliggöra för det

lokala SAMLA att vara ett brett kontaktnät med kunskap och lokal förankring för regionen i regionens olika processer.

- **Samverkansledarroll och samverkan mellan ledare:** Lokalt förtroende och breda kontaktnät är viktiga. Ledarna behöver utbyta erfarenheter och stötta varandra.
- **Lokala planer och utvecklingsplan för platsen:** Varje område behöver en gemensam, förankrad utvecklingsplan som knyter an till regionens mål i regional utvecklingsstrategi och styrmodell.
- **Långsiktig finansiering och resurser:** Långsiktig finansiering krävs främst för samverkansledare, men också för lokaler, utrustning och möten. Finansieras grunden finns bättre förutsättningar att växla upp medel för ytterligare utveckling inom det lokala SAMLA. 300 000 SEK per SAMLA område bedöms utgöra en rimlig grund men behöver indexuppräknas årligen.

En gemensam och långsiktig förändringsprocess

SAMLA utvecklas i nära samverkan med GUBIS, Svensk Handel Gotland och Hela Sverige ska leva Gotland. Organisationerna har deltagit i utvecklingsarbetet från start och förankrat arbetet i sina respektive organisationer.

När piloterna nu omsätts i praktiken påverkas även de regionala samverkansorganisationernas roller och arbetssätt. Flera aktörer har därför inlett processer för att anpassa sina arbetssätt i relation till en framtida SAMLA-struktur.

Utvecklingen bygger på kontinuitet, långsiktighet och tillit. För att behålla lokala och regionala aktörers förtroende behöver Region Gotland fortsatt hålla samman utvecklingsprocessen. Region Gotland hanterar processen genom arbetsmodell för landsbygdsutveckling där landsbygdsverkstaden är den interna plattformen. Samhällsbyggnadsprocessen är en viktig process för en lyckad samverkan, och internt är den processen under utveckling. SAMLA kan därför inte ses som ett tidsbegränsat projekt, utan kräver kapacitet och engagemang både lokalt och inom Region Gotland även efter pilotperiodens slut.

SAMLA som en förutsättning för att säkra geografiskt perspektiv i Region Gotlands processer

SAMLA innebär också ett nytt arbetssätt för Region Gotland. För att lokala SAMLA ska fungera som långsiktiga samverkansparter behöver Region Gotland stärka sin förmåga att arbeta platsbaserat och över organisatoriska gränser. Arbetet ligger nära uppdraget att utveckla Region Gotlands planerings- och uppföljningsprocess med ett tydligare geografiskt perspektiv, till exempel via förbättringsplaner för tätorter. SAMLA kan ge en långsiktig struktur för lokal kunskap, dialog och prioriteringar, men för att detta ska få effekt behöver

också regionens ordinarie styrning och planering kunna ta emot och använda den kunskapen.

Den föreslagna funktionen för koordinering och utveckling ska skapa tydliga vägar in för lokala utvecklingsfrågor, fånga upp lokal kunskap och prioriteringar tidigt, samordna frågor som berör flera verksamheter samt återkoppla och göra regionens processer mer begripliga. Det innebär att leda ett förändringsarbete, samordna förvaltningars och nämnders medverkan samt utveckla samspelet mellan lokala SAMLA-områden och Region Gotlands ordinarie styr- och planeringsprocesser.

SAMLA som möjliggörande för specifika sakområden som kräver samverkan

SAMLAs långsiktiga värde är större än de enskilda utvecklingsinsatser som genomförs i respektive område. Genom lokala strukturer som samlar företag, föreningar och andra aktörer skapas en långsiktig och hållbar kapacitet för dialog, kunskapsuppbyggnad och samverkan mellan Gotlands landsbygder och Region Gotland.

En långsiktig finansiering av SAMLA innebär därför inte bara stöd till själva modellen. Den bygger också upp lokal kapacitet och samverkansstrukturer som kan användas i många olika utvecklingsinsatser. Utan denna kapacitet behöver lokala kontaktnät, kunskap och förankring byggas upp på nytt för varje enskilt sakområde.

På sikt kan lokala SAMLA bidra med lokal kunskap och förankring i utvecklings- och planeringsprocesser, fungera som samverkanspart i dialoger som berör en plats, stärka arbetet med inflyttning, civil beredskap, näringslivs- och serviceutveckling samt skapa bättre förutsättningar för projektutveckling och extern finansiering.

Under 2027 vill regionstyrelseförvaltningen, med hjälp av SAMLA-modellen, testa hur Stark socken kan inkluderas i SAMLA som ett av flera sakområden som kräver samverkan. Stark socken är ett koncept för hur invånare inom en socken på Gotland tillsammans kan skapa en gemensam beredskap. Idag är Stark socken ofinansierat, men med hjälp lokala SAMLA, dess samverkansledare och den interna omställningen och koordineringen inom Region Gotland som äskas inom SAMLA, kan konceptet Stark socken utvecklas vidare.

Behov av och förslag till finansiering

Idag sker mycket av utvecklingen av Gotlands landsbygder med ideella krafter, det är inte långsiktigt hållbart. För att skapa en hållbar samverkan och utveckling krävs en skattefinansierad bas.

Förslaget är fortsatt en årlig basfinansiering om totalt 2,5 miljoner kronor.

1,5 miljoner kronor till lokala SAMLA

Medlen ska finansiera den grundläggande lokala kapacitet som behövs för att SAMLA ska fungera. Den viktigaste resursen är samverkansledning eller motsvarande funktion för att hålla samman aktörer, utvecklingsfrågor, planering och samverkan med Region Gotland. Dessa ekonomiska medel fördelas direkt till huvudmännen för de lokala utvecklingsaktörerna. För att konkretisera ett exempel så har under piloten denna typ av medel gått till personalkostnader för samverkansledare och mötes- och lokalkostnader.

Basfinansieringen ska ge stabilitet men också kunna växlas upp med hjälp av projektmedel och/eller annan extern finansiering.

1 miljon kronor till koordinering och utveckling inom Region Gotland

Medlen ska finansiera den kapacitet som krävs för att Region Gotland ska kunna möta den lokala SAMLA-strukturen. Den föreslagna funktionen för koordinering och utveckling ska skapa tydliga vägar in för lokala utvecklingsfrågor, fånga upp lokal kunskap och prioriteringar tidigt, samordna frågor som berör flera verksamheter samt återkoppla och göra regionens processer mer begripliga. Det innebär att leda ett förändringsarbete, samordna förvaltningars och nämnders medverkan samt utveckla samspelet mellan lokala SAMLA-områden och Region Gotlands ordinarie styr- och planeringsprocesser.

Denna del av finansieringen är därmed en förutsättning för att SAMLA ska bli en integrerad samverkansform och inte en struktur som enbart finns utanför Region Gotlands organisation.

Bedömning

Tjänsteskrivelsen redovisar en första utvärdering av SAMLAs pilotområden under 2026 samt förslag till långsiktig finansiering från 2027. Erfarenheterna från de fem pilotområdena visar att SAMLA har potential att skapa tydligare samverkan mellan lokala aktörer och Region Gotland, stärka lokal utvecklingskapacitet och ge bättre förutsättningar för ett mer platsbaserat arbetssätt.

Piloterna visar samtidigt att långsiktighet, kontinuitet och tydliga kontaktvägar är avgörande för att samverkansformen ska fungera. För att ta tillvara den lokala kunskapen och skapa hållbara strukturer för dialog, planering och utveckling krävs kapacitet både lokalt och inom Region Gotland. SAMLA bedöms även kunna bidra till genomförandet av andra prioriterade utvecklingsområden, såsom beredskap, där samverkan mellan lokala aktörer och regionen är en förutsättning.

Att avsluta finansieringen efter pilotperioden skulle innebära att den kapacitet och de relationer som nu håller på att etableras riskerar att försvagas innan modellen hunnit bli långsiktigt hållbar. Regionstyrelseförvaltningen bedömer därför att fortsatt finansiering är nödvändig för att vidareutveckla arbetssätten, stärka den geografiska strukturen och säkerställa att SAMLA kan etableras som en långsiktig resurs för lokal och regional utveckling på Gotland.

Mot denna bakgrund kvarstår förslaget om en årlig finansiering om totalt 2,5 miljoner kronor från och med 2027.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen daterad 2026-03-26

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen daterad 2026-04-15

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen daterad 2026-09-17

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till

Samtliga nämnder och förvaltningar inom Region Gotland